

Kızılderili

Bir kıızılderili kabilesi

Kızılderili, Kuzey Amerika yerlilerine verilen genel isimdir.

İlk Amerikalılar

Buzul Çağı'nın en şiddetli döneminde, M.Ö 34.000 - M.Ö 30.000 yıllarında, dünyadaki suyun önemli bir bölümü büyük kıtasal buz katmanları halindeydi. Bunun sonucunda, Bering Denizi bugünkü düzeyinden yüzlerce metre daha aşağıdaydı ve Asya ile Kuzey Amerika arasında, adına Beringia denilen, bir kara köprüsü oluştu. Beringia'nın en geniş döneminde 1.500 kilometre kadar olduğu sanılıyor. Nemli ve ağaçsız bir tundra olan bölge, otlar ve diğer bitkilerle kaplıydı ve bu da ilk insanların yaşamak için avladıkları büyük hayvanları çekiyordu.

Kuzey Amerika'ya ilk erişen insanlar, yeni bir kıtaya ayak bastıklarını hemen hemen kesinlikle bilmiyorlardı. Herhalde, atalarının binlerce yıldır yaptığı gibi Sibirya kıyılarında av peşinde koşuyorlardı ve sonra da kara köprüsünü aşmışlardı.

M.S ilk yüzyıllarda, bugün Arizona'da Finiks kentinin bulunduğu yöreye yakın yerleşim birimlerinde,

top oynamak için alanların ve Meksika'da bulunanlara benzeyen piramit biçimli kümbetlerin yanı sıra kanal ve sulama sistemleri kuran Hohokumlar yaşıyordu.

Bir kıızılderili savaşçı

Şükran Günü'nün Anlamı

1620'lerde Avrupa'dan yerleşim için ilk kez May Flower (Mayıs Çiçeği) gemisiyle ABD'ye gelen Pilgrimler (yerleşimci ve hacı) ilk geldiklerinde aylarca süren yolculuklarından dolayı yorgun, hasta ve açtırlar. Kıızılderililer onları karşılar ve yiyecek verir, hindi avlamasını, mısır ekmesini öğretirler. Üç yıl sonra İngiliz Vali William Bradford büyük bir yemek hazırlar ve Kıızılderililer'i çağırır. Kıızılderililerin şefi Massoit 90 kişiyle bu törene katılır.

O günden sonra her hasat sonrasında yemek geleneği sürer. 1863'de Başkan Abraham Lincoln Şükran Günü'nün ulusal bayram olmasını önerir, ancak bu öneri Kongre'de 1941'de karara bağlanır ve her yılın kasım ayının son perşembesi Şükran Günü olarak ulusal bayram ilan edilir.

İlk yerleşimciler Seminoller, Çerokiler ve Mişuki kabileleri ile karşılaştılar. İspanyol kaşifler ise Kaliforniya'da Soson, Payitu, Kahula, Mevuk ve diğer bazı kabilelerle karşılaşmışlardır. 19. yüzyılda, Avrupalı kaşifler batıya doğru göç ederken Kızılderili kabileleri kendi topraklarından sürmüşlerdir. Bu dönem batıda Apaçi, Siyu ve Komançi ve diğer kabilelerle yapılan utanç verici savaşlar dönemidir. Bu savaşlardan geriye kalan çok az sayıda yerli ise, Rezervasyonlar (kızılderililer için ayrılmış araziler) olarak bilinen küçük bir alanda yaşamaya mecbur edilmişlerdir.

Bugün ABD'de hükümet tarafından resmen tanınan 554 Kızılderili kabilesi vardır.

Kızılderililer 1952 yılına kadar Rezervasyon denilen toplama kamplarında yaşamaya zorlanmışlardır. Kızılderililerin halen önemli miktardaki kısmı bu bölgelerde yaşamaktadır.

1626 yılında Hollandalıların satın aldığı New York'ta günümüzde 85.000'den fazla Kızılderili yaşamaktadır.

2007 yılının Aralık ayında, en önemli Kızılderili kabilelerinden biri olan Lakota Siyuları ABD vatandaşlığından çekildiklerini ve kendi devletlerini kuracaklarını ilan etmişlerdir (Bkz. Dış Bağlantılar: Siyular ABD'yi Reddediyor). Toprakları beş ayrı ABD eyaletinin sınırları içerisinde olan Lakotalar'ın bu girişiminin sonuçları henüz kesinleşmemekle birlikte, Kızılderililerin büyük soykırımdan bu yana ilk bağımsızlık girişimleri olarak tarihe geçmiştir.

Toplama Kampları

Amerika'da ilk kızılderili yerleşim bölgeleri, 1840'lı yıllarda oluşturuldu. O yıllarda, Avrupa kökenli

Amerikalılar, ülkenin batı bölgelerine yerleşmek için kızilderili kabilelerini de önlerine katarak ilerliyordu. Kızilderililer, doğup büyüdükları toprakları terk etmek ve "rezervasyon" adı verilen, anavatanlarından çok daha küçük bölgelere yerleşmek zorunda bırakıldı.

Günümüz ABD'sinde Kızilderililerin yaklaşık % 85'i rezervasyonların dışında yaşamaktadır ve her büyük kentin kendi Kızilderili toplumları vardır. Amerika'da 300'den fazla kızilderili yerleşim bölgesi bulunmaktadır.

Ekonomi

ABD'de ekonomik olarak 3 büyük kabile bulunmaktadır: Misissippi Choctawlar (5 bin kişi. kumarhane, hoparlör işleri yapıyor) Oklahoma Choctawlar (35 bin kişi. Kumarhane, benzin istasyonu ve oteller zincirleri var) ve Oklahoma Chickasawlar (200 bin kişi).

Amerikan Bayanlar Ulusal Basketbol Birliği'nde (WNBA) tek bağımsız takım, sahibi bir Kızilderili kabilesi olan Konektikıt San. Konektikıt eyaletinin Mohegan Kabilesi 2003'te Orlando Miracle kulübünü satın aldı ve Konektikıt'a taşınan takım artık maçlarını Mohegan Sun adlı devasa kumarhane ve eğlence kompleksindeki salonda oynamaya başladı. O zamana kadar her WNBA profesyonel takımı bir NBA kulübüne aitti.

Rezervasyon bölgeleri dışındaki ilk yatılı okulda 1879'dan 1918'e kadar okuyan yaklaşık 10.000 Kızilderili çocuk; medenileştirilme hedefi ile kendi yerli dillerini konuşan ve kültürlerinin diğer yönlerini korumaya çalışan öğrencilerin cezalandırmaya dayandığı bir ortamda yetiştirilmişlerdir.

Kanadalı araştırmacı Ethel G. Stewart, 250 bin nüfuslu Navaho kabilesinin Orta Asya Türkleri'nin konuştuğu Atabařkan dilini konuştuğunu gösterdi.

ABD Yayılmacılığı Altında Yok Olan Kabilelerin Ürünlerde Yařayan İsimleri

Amerikalılar ise tüm dünyaya pazarladıkları ürünlerinden birkaçına Kızılderili kabileleri isimleri vermiştir. Örnek olarak;

- Cherokee: Chrysler tarafından üretilen bir Jip
- Apache: ABD Hava Kuvvetleri tarafından üretilen bir Helikopter markası, bir bilgisayar donanım ürünleri üreten marka, bir server ismi
- Comanche: ABD Hava Kuvvetleri tarafından üretilen bir Helikopter Markası
- Chevrolet: Dünyanın önde gelen spor otomobil üreticilerinden bir ABD firması.
- Corvette: Chevrolet markasının bir modeli.
- Pontiac (Ünlü Kızılderili Şefi): 80'li yılların ABD kaynaklı en meşhur spor araba markalarından biri
- Chayanne: Porsche'nin ilk kez ürettiđi Jip'e verdiđi isim
- Fox: ABD'de bir TV kanalı
- Kentucky: Kökeni; Iroquois Kızılderililerinin kullandıkları dilde "ken-tah-ten" sözcüğünden gelen ve "Yarının Ülkesi" anlamına gelen kelime. Aynı zamanda tüm dünyaya yayılmış bir restoranlar zincirinin ismidir. (Kentucky Fried Chicken)."

Kızılderili ve Türk Dillerinde Kullanılan Ortak Kelimeler

Bazı örnekler

Kızılderili lehçelerinde	Türkçe
Tepek	Tepe
Yatkı	Ev, yatılan yer
Dodohişça	Dudak
T-sün	Uzun
Yu	Su, yu-mak, yıkamak
Lı-ık	Vatan, ili
Tete	Dede
Tamazkal	Hamam, temiz kal
Hogan	Kerpiç ev, Hopan
Kuşa	Kuş
Missigi	Mısır
Türe	Türe, Töre
Hu	Hu, Hu hu(Selam)
Yanunda	Yanında
Aş-köz	Yemek
İldiş	Dişleme
Atış-ka	Ateş
Tapa	Tuba

Koloni Dönemi ve Kızılderililer

Avrupalı kaşifler Amerika'ya geldiğinde, Amerika'da yüzlerce farklı kabile bulunmaktaydı. Bu kabilelerden bir çoğu ortak bir dili ve kültürü paylaşıyorlardı. Önce İspanyol asıllı denizciler İspanyol Kraliçesi adına bu topraklara ayak basmış daha sonra başta İngiltere olmak üzere diğer Avrupa sömürgeci devletleri de

aynı rotayı izleyerek Amerika'ya askerlerini, kaşiflerini göndermişlerdir. Avrupalı beyaz adamın şiddet düşkünlüğünden haberdar olmayan yerliler onları sevinçle karşılamış, ellerindeki altın vs. gibi şeyleri onlarla paylaşmak istemişler ancak sömürge güçlerinin baskısı hatta katliamı altında soykırıma uğramışlardır.

Kaynaklar

- 1:(Erken iç Asya Tarihi- Prof. Dr. Sinor- S. 102)
(Tanrının Türkleri-Cilt.1- S.314- Semih Tufan Gülaltay)
2. H. Cemil Tanju-Tunç derililer. S.106 (Age.s.316)
3. Süleyman Nazif, Hz.İsa'ya Açık Mektup, -Eski ve Yeni Harflerle- Lamure, 2006 (Kitabın ilk baskısı 1924 tarihinde eski Türkçe harflerle yapılmıştır)